

ประสิทธิผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน
ในเขตพื้นที่จังหวัดปทุมธานี*

THE EFFECTIVENESS OF MEDIATING CRIMINAL DISPUTES AT
THE INVESTIGATION LEVEL WITHIN THE JURISDICTION OF
PATHUM THANI PROVINCE

ชยุต มารยาตร์

Chayut Marayard

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathumthani University, Thailand

Corresponding author E-mail: chayut2137@gmail.com

วันที่รับบทความ : 9 กุมภาพันธ์ 2568; วันที่แก้ไขบทความ 15 กุมภาพันธ์ 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 15 กุมภาพันธ์ 2568

Received 9 February 2025; Revised 15 February 2025; Accepted 15 February 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี 2) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 19 คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 12 คน วิเคราะห์จำแนกชนิดข้อมูล ทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลการวิจัยโดยใช้การตรวจสอบสามเส้า

Citation:

* ชยุต มารยาตร์. (2568). ประสิทธิผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนในเขตพื้นที่จังหวัดปทุมธานี.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(1), 51-70.

Chayut Marayard. (2025). The Effectiveness Of Mediating Criminal Disputes At

The Investigation Level Within The Jurisdiction Of Pathum Thani Province. Modern Academic

Development and Promotion Journal, 3(1), 51-70.;

DOI: <https://doi.org/10.14456/madpiadp.2025.4>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ผลการวิจัยพบว่า

1) ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในขั้นตอนการสอบสวนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ปัญหาและอุปสรรคเกิดจากจำนวนผู้ไกล่เกลี่ยไม่เพียงพอต่อปริมาณคดีที่เกิดขึ้น ข้อจำกัดด้านงบประมาณ กระบวนการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยของสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีความล่าช้า ปัจจัย พบว่า ปัจจัยด้านบุคลากรในการไกล่เกลี่ย การขาดความรู้ ทักษะ และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของผู้ไกล่เกลี่ย ปัจจัยด้านผู้เข้ารับบริการการไกล่เกลี่ย ความพร้อมของคู่กรณียังมีข้อจำกัดในด้านการเข้าถึงและความเข้าใจ กระบวนการไกล่เกลี่ย ปัจจัยด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ข้อจำกัดด้านประเภทคดีที่สามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการระงับข้อพิพาททางอาญา รวมถึงปริมาณเอกสารในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา และปัจจัยสนับสนุนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท งบประมาณ การบริหารจัดการการประสานงานระหว่างหน่วยงาน สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์

2) การเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในขั้นตอนการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี พบว่า ด้านบุคลากร ควรการพัฒนาทักษะผู้ไกล่เกลี่ย พัฒนาความรู้ทางกฎหมาย ด้านกระบวนการ ควรกำหนดกรอบระยะเวลา ควรมีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง ด้านปัจจัยสนับสนุน ควรพัฒนาระบบการประสานงานระหว่างหน่วยงานให้มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกองค์กรอย่างเป็นระบบ ด้านสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ ควรจัดสรรพื้นที่เฉพาะสำหรับการไกล่เกลี่ยในทุกสถานี่ตำรวจ โดยออกแบบให้มีความเป็นส่วนตัวและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเจรจา

คำสำคัญ: การสอบสวน, ข้อพิพาท, การไกล่เกลี่ย

Abstract

This research article has the following objectives: 1) to study and analyze the problems, obstacles, and factors affecting the effectiveness of mediation of criminal disputes at the investigation stage in Pathum Thani Province; and 2) to suggest guidelines for the development of mediation of criminal disputes at the investigation stage of police officers in Pathum Thani Province. This research is a

qualitative research, collecting data through in-depth interviews with 19 key informants and focus group discussions with 12 people. The data types are analyzed and the reliability of the research results is checked using triangulation.

The research results found that:

1) Problems, obstacles and factors affecting the effectiveness of criminal mediation at the investigation stage in Pathum Thani Province Problems and obstacles are caused by the number of mediators being insufficient for the number of cases, budget constraints, the Royal Thai Police's mediator appointment process being delayed. Factors found were personnel factors in mediation, lack of knowledge, skills and continuous development of mediators, factors in the recipients of mediation services, readiness of the parties still limited in terms of access and understanding of the mediation process, factors in the criminal mediation process, limitations in the types of cases that can enter the mediation process are significant obstacles to resolving criminal disputes, including the amount of documents in the criminal mediation process and factors supporting mediation, budget, management and coordination between agencies, locations, materials and equipment.

2) Suggestions for development of criminal mediation at the investigation stage by police officers in Pathum Thani Province found that in terms of personnel, the skills of mediators should be developed, legal knowledge should be developed, in terms of processes, the time frame should be set, it should be flexible and appropriate for the actual situation, in terms of supporting factors. The coordination system between agencies should be developed to be clearer and more efficient. The public relations system both inside and outside the organization should be systematically developed. In terms of location, materials and equipment, a specific area for mediation

should be allocated in every police station, designed to provide privacy and create an atmosphere conducive to negotiation.

Keywords: Investigation, Dispute, Mediation

บทนำ

ปัญหาในกระบวนการยุติธรรมไทยปรากฏเด่นชัดจากข้อมูลสถิติคดีอาญาของศาลยุติธรรมในประเทศทั้งหมดในรอบปี พ.ศ. 2561-2562 พบว่ามีจำนวนคดีความและรับเรื่องใหม่จากการพิจารณาในศาลชั้นต่ำ พ.ศ. 2561 อยู่ที่ 637,916 คดี โดยมีการดำเนินคดีเสร็จสิ้นไปแล้ว 599,846 คดี และยังมีคดีที่ยังค้างคาไว้อยู่จำนวน 38,070 คดี ในขณะเดียวกัน ในปี พ.ศ. 2562 มีคดีความและรับเรื่องใหม่จากการพิจารณาในศาลชั้นต่ำ จำนวน 612,841 คดี โดยมีการดำเนินคดีเสร็จสิ้นไปแล้ว 576,912 คดี และยังมีคดีที่ยังค้างคาไว้อยู่จำนวน 35,929 คดี (ทัดดาว โฉมลักษณ์ อาภรณ์ ลิมะวิรัชพงษ์ ฤทธิชัย ช่างคำ, 2566) การฟ้องคดีอาญาที่มีจำนวนมากส่งผลให้มีความซับซ้อนในระบบยุติธรรม ไม่เพียงแต่กระทบต่อฝ่ายที่เกี่ยวข้องในคดี แต่ยังส่งผลต่อประชาชนทั่วไปที่ต้องรอคอยการพิจารณาคดีในศาล มีผลให้ผู้เสียหายและผู้ต้องหาต้องรอคอยอย่างนานและยากลำบาก นอกจากนี้ยังมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี และความเสียหายที่เกิดขึ้นกับฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว หน่วยงานภาครัฐของไทยได้กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว จึงได้จัดให้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ตามพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 โดยคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อรับผิดชอบการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติในแต่ละด้านรวมทั้งสิ้น 6 คณะ ประกอบด้วย คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและการเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และคณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ เพื่อรับผิดชอบในการดำเนินการ

จัดทำร่างยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนด (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) เมื่อยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) จัดทำได้จนแล้วเสร็จ หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐต่างต้องดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ

เพื่อให้การแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้รับการแก้ไขเป็นขั้นตอนมีการดำเนินการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ได้จัดทำแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ได้จัดทำแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2562-2565) โดยมีสำนักงานกิจการยุติธรรมเป็นเลขานุการคณะกรรมการดังกล่าว ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ระบุไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 2: การส่งเสริมและพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อลดจำนวนความขัดแย้งและข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมในรูปแบบที่หลากหลายและทั่วถึง ยุติความขัดแย้ง สร้างความสมานฉันท์ โดยนำกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง โดยได้วางแนวทางการพัฒนาไว้ทั้งสิ้น 4 แนวทาง ประกอบด้วย แนวทางที่ 1 สร้างความเข้าใจและยอมรับผลดีของการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทมาใช้ทั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง แนวทางการพัฒนาที่ 2 พัฒนากฎหมายเพื่อส่งเสริมการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับ ข้อพิพาทมาใช้ทั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง แนวทางการพัฒนาที่ 3 พัฒนาการเข้าถึงและการให้บริการที่ทันสมัยทั่วถึง และแนวทางการพัฒนาที่ 4 สร้างมาตรฐานผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทการยุติธรรมทางเลือก (ราชกิจจานุเบกษา, 2563)

ดังนั้นการดำเนินการที่ผ่านมาเพื่อขับเคลื่อนแผนแม่บทกระทรวงยุติธรรม ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2562 – 2565) ที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ที่ 2: การส่งเสริมและพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง ของกระทรวงยุติธรรมโดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ คือ การตราพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในปี พ.ศ. 2562 เป็นหนึ่งในแนวทางการแก้ไขปัญหาคดีอาญาที่มีความซับซ้อน โดยการให้โอกาสแก้ไขข้อพิพาทระหว่างฝ่ายที่ขัดแย้งโดยมีคนกลางช่วยเหลือ ซึ่งเป็นวิธีการที่สามารถช่วยให้ฝ่ายที่ขัดแย้งสามารถพูดคุยกันเพื่อหาวิธีแก้ไขข้อขัดแย้งให้สามารถยุติธรรมได้อย่างมีความพึงพอใจ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยการให้โอกาสแก้ไขข้อ

ขัดแย้งในลักษณะที่ทั้งสองฝ่ายสามารถเสนอแนวทางออกหรือสามารถพูดคุยกันได้อย่างเปิดเผย ซึ่งสามารถช่วยให้ฝ่ายที่ขัดแย้งสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีความพึงพอใจและไม่ต้องพึ่งพาศาลในการตัดสินให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดเพื่อให้ความพึงพอใจแก่ทั้งสองฝ่ายในการแก้ไขข้อขัดแย้งของพวกเขา การตราพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในปี พ.ศ. 2562 เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในกระบวนการแก้ไขข้อพิพาทอาญา เนื่องจากมีการให้โอกาสแก้ไขข้อขัดแย้งในลักษณะที่ไม่ต้องพึ่งพาศาล ซึ่งเป็นการสร้างโอกาสให้กับฝ่ายที่ขัดแย้งเพื่อพูดคุยกันและหาแนวทางออกในการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายสามารถมีความพึงพอใจในผลลัพธ์ของการแก้ไขข้อขัดแย้งของพวกเขา โดยไม่ต้องพึ่งพาการตัดสินของศาล ซึ่งเป็นการระงับข้อพิพาทที่มีประสิทธิภาพและสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งสองฝ่าย นอกจากนี้ยังช่วยลดความซับซ้อนในกระบวนการยุติธรรมและลดภาระของศาลในการพิจารณาคดีอาญาในอนาคต ทำให้สามารถปรับปรุงระบบยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นได้ในอนาคต

ซึ่งการดำเนินการที่ผ่านมาสามารถลดปริมาณคดีเข้าสู่ศาล 2,862 คดี เป็นคดีแพ่งจำนวน 2,847 คดี และเป็นคดีอาญา 15 คดี สามารถลดค่าใช้จ่ายให้ประชาชนในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมการแสหลักได้กว่า 360 ล้านบาท อีกทั้ง พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้มีการกำหนดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน ไว้ในหมวด 4 ซึ่งได้กำหนดอำนาจตามมาตรา 40 วรรคสอง ของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ให้อำนาจผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติวางระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา พ.ศ. 2562 ได้กำหนดให้ ข้อ 4 หน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน หมายถึง สถานีตำรวจกลุ่มงานสอบสวน หรือ กองกำกับการที่มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล ตำรวจภูธรภาค 1 – 9 และกองบัญชาการสอบสวนกลาง และให้หัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน เป็นพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ได้มีการวางระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาการส่งคำร้อง และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา พ.ศ. 2562 ได้อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 44 วรรคสอง ของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ข้อ 6 ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษในคดีความผิด ที่เกี่ยวกับ 1) คดีความผิดอันยอมความได้ 2) คดีความผิดลหุโทษตามมาตรา 390 ถึง 395 และ มาตรา 397

แห่งประมวลกฎหมายอาญา และความผิดลหุโทษอื่นที่ไม่กระทบต่อส่วนรวมตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติ และ 3) คดีความผิดตามมาตรา 294 วรรคหนึ่ง มาตรา 295 มาตรา 296 มาตรา 299 วรรคหนึ่ง มาตรา 300 และมาตรา 334 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และผู้ต้องหาไม่เคยได้รับการไต่สวนคดีอาญาตามพระราชบัญญัติการไต่สวนข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เว้นแต่เป็นคดีความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท คดีความผิดลหุโทษ ซึ่งพ้นระยะเวลาเกินสามปีนับแต่มีคำสั่งยุติคดี และผู้ต้องหาไม่อยู่ระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกหรือพ้นโทษมาแล้วเกินกว่าห้าปี เว้นแต่เป็นคดีความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท คดีความผิดลหุโทษ หรือคดีความผิดที่ผู้ต้องหาได้กระทำในขณะที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ให้พนักงานสอบสวนแจ้งผู้ต้องหาและผู้เสียหายทราบในโอกาสแรกว่ามีสิทธิยื่นคำร้องขอไต่สวนข้อพิพาททางอาญา โดยให้บันทึกการแจ้งดังกล่าวไว้ในบันทึกให้การผู้ต้องหา หรือบันทึกปากคำผู้เสียหาย และจัดทำบันทึกแจ้งสิทธิร้องขอให้ไต่สวนข้อพิพาททางอาญาเป็นหลักฐานประกอบไว้ด้วย

ถึงอย่างนั้น การดำเนินการไต่สวนตามพระราชบัญญัติการไต่สวนข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ที่เพิกบังคับใช้ยังจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาการดำเนินการเพื่อให้สามารถตอบวัตถุประสงค์หลักของหลักการไต่สวนข้อพิพาท เพื่อลดค่าใช้จ่ายและแก้ปัญหาในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย ซึ่งการไต่สวนข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนเป็นก้าวสำคัญของการอำนวยความยุติธรรมในประเทศให้กับประชาชนผ่านสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่เป็นต้นทางของกระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริง จึงมีความจำเป็นในการศึกษาวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการไต่สวนข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการไต่สวนข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ก่อให้เกิดความยุติธรรมที่ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย และประหยัดค่าใช้จ่ายผ่านรูปแบบการดำเนินการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการไต่สวนข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการไต่สวนข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง โดยแต่ละแนวคิด ทฤษฎี จะเป็นปัจจัยสนับสนุนนำไปสู่การตกผลึกข้อสรุปสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยแบ่งแนวคิด ทฤษฎี ออกเป็น 6 ตอน ได้แก่

1. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถแยกแนวทางของการดำเนินการได้ 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางที่หนึ่งแบบที่เป็นทางการ (Formal justice) การดำเนินกระบวนการตาม ขั้นตอนของกฎหมายทุกขั้นตอนอย่างเคร่งครัดโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ดำเนินการและมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการดำเนินการทุกขั้นตอน และแนวทางที่สองแบบที่ไม่เป็นทางการ (Non-formal justice) การดำเนินกระบวนการที่พยายามยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้นโดยคู่กรณีและผู้เกี่ยวข้องหลีกเลี่ยงการนำข้อพิพาทนั้นเข้าสู่ กระบวนการแบบเป็นทางการวิธีดำเนินคดีอาญาอย่างไม่เป็นทางการ (วีระศักดิ์ โลหิตกร, 2558)

2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice Programmes) ตั้งอยู่บนฐานความเชื่อว่า คู่กรณีหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมควรมีส่วนรวมเชิงรุกในการเยียวยาความเสียหาย การบรรเทาความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้น รวมทั้งมีส่วนร่วมในการป้องกันความเสียหายไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำ แนวทางความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ถือว่าเป็นทั้งเครื่องมือและวิธีการที่จะส่งเสริมสันติธรรมและสร้างการมีส่วนร่วม การเปิดเผยความจริง เป็นการส่งเสริมและกระตุ้นการแสดงออก (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน), 2564)

3. แนวคิดและทฤษฎีทางด้านอาชญาวิทยา แนวคิดวัฒนธรรมกับการควบคุมสังคม แนวคิดแปลงความขัดแย้งให้เป็นทรัพย์สิน Nils Christie ได้กล่าวถึงแนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางเลือกได้รับการสนับสนุนบนพื้นฐานของแนวคิดเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งให้เป็นทรัพย์สิน ทฤษฎีการแก้ปัญหา Goldstein ได้กล่าวว่าเป็นการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ต่าง ๆ เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อที่จะลดโอกาสในการที่ปัญหา ทฤษฎีพันธะทางสังคม Hirschi Travis ได้อธิบายถึง องค์ประกอบของพันธะทางสังคม ความผูกพัน ข้อผูกมัด การเข้าร่วม และความเชื่อ

4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ ทฤษฎี POSDCORB Planning การวางแผนงาน Organizing การจัดส่วนราชการหรือองค์การ Staffing การจัดหาบุคคลและ

เจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงาน Directing การศึกษาวิธีการอำนวยความสะดวก รวมทั้งการควบคุมงาน Coordinating ความร่วมมือประสานงาน Reporting การรายงานผลการปฏิบัติงาน Budgeting การงบประมาณโดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหาร (Gulick & Lydall, 1973 : 47 -88 อ้างถึงใน พิมพ์จรรย์ นามวัฒน์, 2544 : 22) การประเมินองค์การด้วยแนวคิด McKinsey 7S กลยุทธ์ (Strategy) โครงสร้าง (Structure) ระบบ (System) และองค์ประกอบ อ่อน (Soft) คือ ค่านิยมร่วม (Shared Value) หรือ เป้าหมายบันดาล (Superordinate Goal) ทักษะ/ประสบการณ์การทำงาน (Skill) รูปแบบการบริหาร (Style of Management) และบุคลากร (Staff) (ฤทธิชัย บุญธรรม และวิไลลักษณ์ เรืองสม, 2562)

5. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์ในแง่บวกกับสิ่งที่ทุ่มเทและลงทุนให้กับงานซึ่งประสิทธิภาพในการทำงานนั้น มองจากแง่ของการทำงานของแต่ละบุคคล โดยพิจารณาเปรียบเทียบสิ่งที่ให้กับงาน เช่น ความพยายาม กำลังงาน กับผลลัพธ์ที่ได้รับจากงานนั้นๆ (ธัญญารัตน์ สาริกา, 2566)

6. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 การดำเนินการที่ผ่านมาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

กล่าวโดยสรุป การวิจัยนี้ได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยสนับสนุนในการสังเคราะห์ข้อสรุปและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 6 ตอน ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกซึ่งสามารถดำเนินการได้สองแนวทาง คือ แนวทางที่เป็นทางการ (Formal justice) ซึ่งเป็นการดำเนินการกระบวนการตามกฎหมายโดยเคร่งครัด และแนวทางที่ไม่เป็นทางการ (Non-formal justice) ซึ่งพยายามยุติข้อพิพาทโดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมาย แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice Programmes) ซึ่งเน้นให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมมีส่วนร่วมในการเยียวยาและป้องกันปัญหา แนวคิดและทฤษฎีทางด้านอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและการควบคุมสังคม เช่น แนวคิดแปลงความขัดแย้งให้เป็นทรัพย์สินของ Nils Christie ทฤษฎีการแก้ปัญหของ Goldstein และทฤษฎีพันธะทางสังคมของ Hirschi Travis นอกจากนี้ยังมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ เช่น ทฤษฎี POSDCORB ซึ่งครอบคลุมกระบวนการวางแผน การจัดองค์กร การจัดหามูลค่า การบริหารและควบคุมงาน การประสานงาน การรายงานผล และการจัดสรรงบประมาณ รวมถึงแนวคิด McKinsey 7S ซึ่งประกอบด้วยกลยุทธ์ โครงสร้าง ระบบ ค่านิยมร่วม ทักษะ รูปแบบการบริหาร และบุคลากร

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพที่พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์ที่ได้รับกับทรัพยากรที่ทุ่มเทให้กับงาน และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และแนวทางปฏิบัติของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นรากฐานสำคัญในการวิเคราะห์และพัฒนาแนวทางการวิจัยต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงอธิบาย (Explanatory Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การกำหนดระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยการศึกษาปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group)

2. พื้นที่ในการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยใช้พื้นที่จังหวัดปทุมธานีในการวิจัยในครั้งนี้ เพราะ จังหวัดปทุมธานีเป็นพื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่น และมีลักษณะของประชากรที่หลากหลาย ทั้งมีลักษณะของเมืองที่เป็นชุมชนหนาแน่น และชุมชนที่เป็นเกษตรกรรม จึงมีความจำเป็นในการศึกษารูปแบบและปัญหาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทั้งสิ้น 19 คน

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผู้วิจัยเลือกผู้เชี่ยวชาญเพื่อเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 12 คน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม เป็นแนวการแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง มีประเด็นหลักสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลของการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

5. ขั้นตอนดำเนินการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาไว้ ดังนี้

- 1) ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นการสอบสวนในเขตพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

3) สร้างเครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guideline) และทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างเนื้อหา จากนั้นดำเนินการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิก่อนนำไปใช้งานจริง

- 4) ยื่นเอกสารเพื่อขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
- 5) ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากหน่วยงานต้นสังกัด ทำหนังสือชี้แจงการวิจัย และหนังสือยินยอมเข้าร่วมวิจัย เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรับทราบและยินยอมก่อนทำการเก็บข้อมูล

6) ดำเนินการเก็บข้อมูล ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะ

7) วิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบความน่าเชื่อถือ และเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในส่วนแรก ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์จำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) เพื่อปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลของการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี วิเคราะห์ทั้งในระหว่างและภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูล จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว (Saturation) หลังจาก

นั้นผู้วิจัยทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลการวิจัยโดยใช้การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การตรวจสอบด้านผู้วิจัย โดยให้ผู้เชี่ยวชาญหรืออาจารย์ที่ปรึกษา ช่วยตรวจสอบการดำเนินการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย
- 2) การตรวจสอบด้านแหล่งข้อมูล โดยใช้ข้อมูลจากแหล่งอื่นมาวิเคราะห์เรื่องเดียวกัน เพื่อตรวจสอบผลสรุปของข้อมูลว่าตรงกันหรือไม่ ซึ่งในงานวิจัยนี้ ใช้แหล่งข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่
- ในส่วนภูมิภาค และตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลจากพื้นที่ในส่วนกลาง โดยมีผู้ให้ข้อมูลทั้งในด้านประชาชน ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน
- 3) การตรวจสอบด้านแนวคิดทฤษฎี โดยตรวจสอบข้อมูลเดียวกันจากมุมมองหลายแนวคิดทฤษฎี เน้นเฉพาะแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย
- 4) การตรวจสอบด้านการเก็บข้อมูล โดยใช้ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลแบบต่าง ๆ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ผลการวิจัย

1.การศึกษาวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

ปัญหา อุปสรรคของการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี พบว่า การขึ้นทะเบียนและการแต่งตั้งผู้ใกล้เคียงข้อพิพาทของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จำนวนผู้ใกล้เคียงไม่เพียงพอต่อปริมาณคดีที่เกิดขึ้น สืบเนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณและจำนวนรุ่นในการจัดอบรม คุณภาพของผู้เข้ารับการอบรม มีผู้เข้ารับการอบรมบางส่วนที่ไม่ได้มีเจตนาในการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง กระบวนการแต่งตั้งผู้ใกล้เคียงของสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีความล่าช้า

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี พบว่า

ปัจจัยด้านบุคลากรในการใกล้เคียง การขาดความรู้ ทักษะ และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของผู้ใกล้เคียง โดยพบปัญหาสำคัญในการขาดความรู้ทางกฎหมายที่จำเป็น การขาดทักษะในการใกล้เคียงข้อพิพาท โดยพบว่าผู้ใกล้เคียงส่วนใหญ่ขาดประสบการณ์และทักษะใน

การจัดการความขัดแย้ง ทักษะคติของพนักงานสอบสวนต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญามองว่าเป็นการเพิ่มภาระงาน

ปัจจัยด้านผู้เข้ารับบริการการไกล่เกลี่ย ความพร้อมของคู่กรณี ประเด็นความพร้อมของคู่กรณียังมีข้อจำกัดที่สำคัญในด้านการเข้าถึงและความเข้าใจกระบวนการไกล่เกลี่ย ความพึงพอใจของคู่กรณีต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยมีความสัมพันธ์โดยตรงกับผลลัพธ์ของการเจรจา

ปัจจัยด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ข้อจำกัดด้านประเภทคดีที่สามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการระงับข้อพิพาททางอาญาปริมาณเอกสารในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา

ปัจจัยสนับสนุนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท งบประมาณ การบริหารจัดการการประสานงานระหว่างหน่วยงาน สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินการไกล่เกลี่ย

2. การเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

ข้อเสนอแนะด้านบุคลากรในการไกล่เกลี่ย พบว่า การพัฒนาทักษะผู้ไกล่เกลี่ย การขาดความรู้และทักษะที่จำเป็นในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นอุปสรรคสำคัญต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน โดยเฉพาะความรู้ทางกฎหมายและทักษะการจัดการความขัดแย้ง การขึ้นทะเบียนผู้ไกล่เกลี่ย ควรจัดให้มีระบบการคัดกรองผู้ไกล่เกลี่ยที่มีประสิทธิภาพ เพื่อไม่ให้เสียเวลาตรวจสอบในระหว่างการพิจารณาของแต่ชั้นตอน การกำหนดคุณสมบัติและพัฒนาหลักสูตรการอบรมผู้ไกล่เกลี่ยควรมีการออกแบบอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา การกำหนดกรอบระยะเวลาและระบบการจัดทำเอกสารในการไกล่เกลี่ยควรมีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง

ข้อเสนอแนะด้านปัจจัยสนับสนุนการไกล่เกลี่ย ด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ควรพัฒนาระบบการประสานงานระหว่างหน่วยงานให้มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกองค์กรอย่างเป็นระบบ ด้านสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ ควรจัดสรรพื้นที่เฉพาะสำหรับการไกล่เกลี่ยในทุกสถานีตำรวจ โดยออกแบบให้มีความเป็นส่วนตัวและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเจรจา

อภิปรายผล

ผู้วิจัยเสนอประเด็นการอภิปรายผลที่สำคัญตามข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ดังนี้
การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนในเขตพื้นที่จังหวัดปทุมธานี” พบประเด็นที่สำคัญนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ปัญหา อุปสรรคของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี สามารถสรุปปัญหาได้ดังนี้

1.1 การขึ้นทะเบียนและแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีข้อค้นพบที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลัท ประเทืองรัตน (2565) และ สุระทิน ชัยทองคำ (2565) ที่ชี้ให้เห็นว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนยังมีข้อจำกัดด้านคุณภาพและจำนวนผู้ไกล่เกลี่ย โดยเฉพาะประเด็นผู้ไกล่เกลี่ยขาดทักษะในการไกล่เกลี่ยคดีและคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยที่ไม่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาที่พบในพื้นที่ศึกษาที่มีข้อจำกัดทั้งด้านจำนวนผู้ไกล่เกลี่ยที่ไม่เพียงพอ คุณภาพของผู้เข้ารับการอบรมที่บางส่วนขาดความตั้งใจจริง และความล่าช้าในกระบวนการแต่งตั้ง อันเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ การคัดเลือกผู้เข้าอบรม และขั้นตอนการพิจารณาที่ต้องผ่านการตรวจสอบหลายขั้นตอน ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนและการบรรลุเป้าหมายในการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

1.2 ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนมีประเด็นที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลัท ประเทืองรัตน (2565) ที่พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบเกี่ยวกับสิทธิในการขอไกล่เกลี่ยคดีเนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอ และยังสอดคล้องกับทัศนคติของพนักงานสอบสวนในการรับบทบาทสนับสนุนการไกล่เกลี่ย โดยพบว่าพนักงานสอบสวนไม่มีการแจ้งสิทธิในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในนัดแรกที่มีการแจ้งความ นอกจากนี้ยังพบปัญหาที่คู่กรณีไม่ประสงค์เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเพราะต้องการดำเนินคดีให้ถึงที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Nils Christie ที่เสนอว่าการเข้าแทรกแซงโดยใช้วิธีการยุติธรรมตามธรรมเนียมนั้นอาจไม่ใช่วิธีการที่ดีที่สุด เพราะมีลักษณะส่งเสริมความแปลกแยก กีดกัน และน่าเกรงกลัวสำหรับกรณีที่คู่กรณีสมัครใจเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย พบว่ามักจะทำให้ความร่วมมือดีและตกลงกันได้ อีกทั้งยังพบข้อจำกัดด้านกรอบระยะเวลาที่กำหนดให้ต้องดำเนินการภายใน 7 วันและขยายได้อีก 7 วัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับความซับซ้อนของคดีในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะคดีที่มีคู่กรณีหลายฝ่าย ส่งผลให้ต้องเร่งรัดกระบวนการโดยไม่จำเป็น

1.3 การจัดทำบันทึกข้อตกลงและการยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญามีประเด็นที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลัท ประเทืองรัตน (2565) และสุระทิน ชัยทองคำ (2565) ที่พบว่าผู้ไกล่เกลี่ยขาดทักษะในการไกล่เกลี่ยคดีและมีปัญหาด้านคุณภาพของผู้ไกล่เกลี่ย โดยเฉพาะการขาดความรู้ทางกฎหมายที่จำเป็น ส่งผลให้การจัดทำบันทึกข้อตกลงมีความไม่ชัดเจนและมีช่องโหว่ทางกฎหมาย เมื่อนำไปบังคับใช้จึงประสบปัญหาในทางปฏิบัติ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Nils Christie ที่ชี้ให้เห็นว่าการพึ่งพามืออาชีพในกระบวนการระงับข้อพิพาทมากเกินไปอาจไม่ใช่วิธีการที่ดีที่สุด เนื่องจากก่อให้เกิดภาระที่เพิ่มขึ้นแก่พนักงานสอบสวนเมื่อคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงและต้องย้อนกลับมาดำเนินคดีใหม่ อีกทั้งยังพบการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยในทางที่ไม่เหมาะสม โดยใช้เป็นเครื่องมือในการประวิงเวลา ส่งผลให้พยานหลักฐานบางส่วนสูญหายหรือเสียหาย ซึ่งกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินคดีในขั้นตอนต่อไป

2. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในขั้นตอนสอบสวนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

2.1 ปัจจัยด้านบุคลากรในการไกล่เกลี่ยมีประเด็นที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลัท ประเทืองรัตน (2565) และ สุระทิน ชัยทองคำ (2565) ที่พบปัญหาด้านคุณภาพของผู้ไกล่เกลี่ยและทักษะในการไกล่เกลี่ยคดี โดยเฉพาะการขาดความรู้ทางกฎหมายที่จำเป็นและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากได้รับเพียงการอบรมระยะสั้น ทำให้เข้าใจเพียงโครงสร้างคร่าวๆ ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานจริง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Nils Christie ที่ชี้ให้เห็นว่าการพึ่งพามืออาชีพในกระบวนการระงับข้อพิพาทมากเกินไปอาจไม่ใช่วิธีการที่ดีที่สุด สะท้อนผ่านทัศนคติของพนักงานสอบสวนที่มองว่าการไกล่เกลี่ยเป็นการเพิ่มภาระงานที่ไม่จำเป็น ต้องจัดทำเอกสารเพิ่มเติม รอผลการไกล่เกลี่ยทำให้กระบวนการล่าช้า และไม่ได้รับค่าตอบแทนพิเศษ ส่งผลให้หลายคนเลือกที่จะดำเนินคดีตามปกติเพื่อหลีกเลี่ยงความยุ่งยากและความรับผิดชอบที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งกระทบต่อประสิทธิผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในภาพรวม

2.2 ปัจจัยด้านผู้เข้ารับบริการการไกล่เกลี่ยมีประเด็นที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลัท ประเทืองรัตน (2565) ที่พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบเกี่ยวกับสิทธิในการขอไกล่เกลี่ยคดีเนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์อย่างเพียงพอ อีกทั้งข้อจำกัดด้านเวลาที่กำหนดไว้ 7-14 วัน ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่ต้องทำงานประจำหรือ

ผู้ที่ต้องพักรักษาตัว ซึ่งอาจส่งผลให้เสียสิทธิในการไกล่เกลี่ย นอกจากนี้ยังพบว่าความพึงพอใจของคู่กรณีมีความสัมพันธ์โดยตรงกับผลลัพธ์ของการเจรจา สอดคล้องกับแนวคิดของ Nils Christie ที่เสนอว่าการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งควรให้คู่กรณีมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ โดยพบว่าในกรณีที่การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จ คู่กรณีมักมีความพึงพอใจสูงเนื่องจากสามารถบรรลุข้อตกลงที่ยอมรับร่วมกันและประหยัดทรัพยากร แต่หากการไกล่เกลี่ยล้มเหลว นอกจากจะรู้สึกสูญเสียเวลาแล้ว ยังอาจทำให้ความขัดแย้งทวีความรุนแรงมากขึ้น

2.3 ปัจจัยด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญามีประเด็นที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนากรุต ชื่นพร้อม (2564) และสุระทิน ชัยทองคำ (2565) ที่พบปัญหาและข้อจำกัดเกี่ยวกับประเภทคดีที่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน โดยข้อกำหนดทางกฎหมายที่จำกัดประเภทคดีที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ ทำให้คดีที่มีลักษณะเหมาะสมต่อการระงับข้อพิพาทบางประเภทไม่สามารถดำเนินการได้ นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านปริมาณเอกสารที่ต้องจัดทำถึง 14 ชุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชลัท ประเทืองรัตน (2565) ที่พบว่าทัศนคติของพนักงานสอบสวนในการรับบทบาทเป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากมองว่าเป็นการเพิ่มภาระงานที่ไม่จำเป็น ต้องจัดทำเอกสารเพิ่มเติม และไม่ได้รับค่าตอบแทนพิเศษ ส่งผลให้เกิดความเบื่อหน่ายและลดแรงจูงใจในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย จึงจำเป็นต้องมีการทบทวนและปรับลดขั้นตอนการจัดทำเอกสารให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.4 ปัจจัยสนับสนุนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีประเด็นที่สอดคล้องกับงานวิจัยของสุระทิน ชัยทองคำ (2565) และ ชลัท ประเทืองรัตน (2565) ในด้านการขาดระบบที่สนับสนุนอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะปัญหาด้านงบประมาณที่ไม่มีกรอบชัดเจนสำหรับค่าตอบแทนผู้ไกล่เกลี่ย และระบบการเบิกจ่ายที่ซับซ้อนยุ่งยาก ทำให้ผู้ปฏิบัติงานต้องใช้ทรัพยากรส่วนตัว ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่ขาดความชัดเจนในบทบาทและอำนาจหน้าที่ สอดคล้องกับแนวคิดการแก้ปัญหา (Problem Solving Theory) ของ Goldstein ที่เน้นความสำคัญของการสร้างหุ้นส่วน (Partnerships) ระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมกับหน่วยงานอื่นๆ รวมถึงปัญหาการประชาสัมพันธ์ที่ไม่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และข้อจำกัดด้านสถานที่และอุปกรณ์ที่ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในภาพรวม

3. อภิปรายผลข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

3.1 ข้อเสนอแนะด้านบุคลากรในการไกล่เกลี่ย พบประเด็นที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Nils Christie ที่เน้นความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อลดการพึ่งพามืออาชีพในกระบวนการระงับข้อพิพาทมากเกินไป โดยควรมีการพัฒนาทักษะผู้ไกล่เกลี่ยอย่างต่อเนื่องผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ เน้นทักษะสำคัญเช่น การฟังอย่างตั้งใจ การใช้ภาษากาย และการเจรจาเชิงสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลัท ประเทืองรัตน (2565) และสุระทิน ชัยทองคำ (2565) ที่เสนอให้มีการพัฒนาและปรับปรุงทั้งในส่วนของเนื้อหากฎหมายและการพัฒนาผู้ไกล่เกลี่ย นอกจากนี้ ควรมีระบบการคัดกรองผู้ไกล่เกลี่ยที่มีประสิทธิภาพและการพัฒนาหลักสูตรการอบรมที่เป็นระบบ แบ่งเป็นระดับต่างๆ ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานจนถึงขั้นสูง รวมถึงหลักสูตรเฉพาะทางสำหรับคดีแต่ละประเภท พร้อมทั้งจัดระบบการประเมินและจัดระดับความเชี่ยวชาญ เพื่อให้สามารถจับคู่คดีกับผู้ไกล่เกลี่ยที่เหมาะสมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ข้อเสนอแนะด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา พบประเด็นที่สอดคล้องกับงานวิจัยของธนาภฤต ชื่นพร้อม (2564) และสุระทิน ชัยทองคำ (2565) ที่เสนอให้มีการพัฒนาและปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง โดยเฉพาะการกำหนดกรอบระยะเวลา 7 วันตามระเบียบที่ไม่สอดคล้องกับความซับซ้อนของคดี ควรให้อำนาจผู้มีอำนาจแต่งตั้งสามารถพิจารณาขยายระยะเวลาได้ตามความเหมาะสม นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Nils Christie ที่เสนอให้ลดการพึ่งพามืออาชีพในกระบวนการระงับข้อพิพาท โดยการจัดให้มีที่ปรึกษากฎหมายประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพของเอกสารทางกฎหมายและลดภาระของผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการไกล่เกลี่ยมากขึ้น

3.3 ข้อเสนอแนะด้านปัจจัยสนับสนุนการไกล่เกลี่ย พบประเด็นที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการแก้ปัญหา (Problem Solving Theory) ของ Goldstein ที่เน้นความสำคัญของการสร้างหุ้นส่วน (Partnerships) ระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยควรพัฒนาระบบการประสานงานให้มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการกำหนดบทบาท อำนาจหน้าที่ และการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างผู้ไกล่เกลี่ย พนักงานสอบสวน และอัยการ สอดคล้องกับงานวิจัยของชลัท ประเทืองรัตน (2565) และสุระทิน ชัยทองคำ (2565) ที่เสนอให้พัฒนาระบบสนับสนุนที่เพียงพอ ทั้งด้านการประชาสัมพันธ์ที่ต้องสื่อสารให้เข้าถึงทั้ง

ภายในและภายนอกองค์กร และการจัดสรรสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ที่เหมาะสม โดยเฉพาะการจัดพื้นที่เฉพาะสำหรับการใกล้เคียงที่มีความเป็นส่วนตัวและมีอุปกรณ์สำนักงานพื้นฐานที่เพียงพอเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการใกล้เคียงอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

การใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่มีบทบาทสำคัญในการลดภาระของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีอัตราการกระทำผิดทางอาญาสูง เช่น จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและมีความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรม และแรงงานข้ามชาติ การศึกษาประสิทธิผลของกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนในพื้นที่ดังกล่าวสามารถนำไปสู่การพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของระบบยุติธรรมทางเลือก

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า การรักษาศีล 5 นำมาซึ่งการให้เกิดความรักและผูกพันต่อกันในหมู่สมาชิกในครอบครัว ชุมชนรู้สึกมั่นคง ปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัวที่รักษาศีล มั่นใจที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นในชีวิต เกิดการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันกันในกลุ่มชน ที่สำคัญชาวบ้านเกิดรักสามัคคีกันมากขึ้น ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ประกอบด้วย ด้านบุคลากรในการใกล้เคียง 1.1 ด้านบุคลากรในการใกล้เคียงสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรมุ่งเน้นการพัฒนาระบบการคัดเลือกและพัฒนาผู้ใกล้เคียง การยกระดับมาตรฐานผู้ใกล้เคียงผ่านการจัดทำระบบการคัดกรองที่มีประสิทธิภาพ 1.2 คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) ควรกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินคุณสมบัติที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ควบคู่กับการพัฒนาหลักสูตรการอบรมที่แบ่งเป็นระดับขั้นตั้งแต่พื้นฐานจนถึงขั้นสูง เพื่อให้สอดคล้องกับประสบการณ์และภูมิหลังที่แตกต่างกันของผู้เข้าอบรม ด้านกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรดำเนินการปรับปรุงกระบวนการทำงาน ควรพิจารณาความเห็นเพื่อปรับแก้กฎหมายหรือระเบียบให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องกรอบระยะเวลาการใกล้เคียงที่ควรสอดคล้องกับความซับซ้อนของแต่ละคดี และลดจำนวนเอกสารในการ

ดำเนินการประกอบสำนวนเพื่อส่งอัยการ 2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ 2.1 การบริหารจัดการระดับสถานีตำรวจภูธรในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี ควรมีการจัดการทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวก หน่วยปฏิบัติควรให้ความสำคัญกับการจัดสรรพื้นที่เฉพาะสำหรับการไต่ถามที่มีความเป็นส่วนตัว 2.2 การพัฒนาบุคลากรในกระบวนการไต่ถามข้อพิพาททางอาญา ตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานีและกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ควรร่วมกันพัฒนาบุคลากรโดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการไต่ถาม 2.3 ควรพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์ที่ครอบคลุมทั้งภายในและภายนอกองค์กร 3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป จากประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัยที่สำคัญ ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบประสิทธิผลของการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนระหว่างพื้นที่จังหวัดต่างๆ ควรมีการศึกษาวินัยปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้ไต่ถาม ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการสนับสนุนกระบวนการไต่ถามเพื่อลดขั้นตอนการทำงาน และควรมีการศึกษาวินัยนโยบายเกี่ยวกับการปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการไต่ถามข้อพิพาททางอาญา

เอกสารอ้างอิง

- ทัดดาว โฉมลักษณ์ อาภรณ์ ลิมะวิรัชพงษ์ ฤทธิชัย ช่างคำ. (2566). ประสิทธิภาพการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ.2562 ในชั้นสอบสวน. *วารสารวิชาการอาชีวศึกษาและนิติวิทยาศาสตร์*, 9(2), 100.
- ธนากรฤต ชื่นพร้อม. (2564). ปัญหาการระงับข้อพิพาทโดยการไต่ถามคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน. ใน *การค้นคว้าอิสระนิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ธัญญารัตน์ สาลิกา. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินการคลัง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ. ใน *รายงานวิจัย*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- พิมลจรรย์ นามวัฒน์. (2544). *การบริหารพัสดุและสำนักงาน*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ราชกิจจานุเบกษา. (12 พฤศจิกายน 2563). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 137 ตอนที่ 94 ก, หน้า 7-11.

ฤทธิชัย บุญธรรม และวิไลลักษณ์ เรืองสม. (2562). รูปแบบการบริหารงานแบบ 7 s framework กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ใน การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาวิชาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2116.

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน). (2564). คู่มือว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ฉบับปรับปรุงครั้งที่สอง. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2567 จาก <https://knowledge.tijthailand.org/publication/detail/handbook-rj-programmes-2edition#book/>.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี. เรียกใช้เมื่อ 15 สิงหาคม 2565 จาก <http://nscr.nesdc.go.th/ns/>

สุระทิน ชัยทองคำ. (2565). การพัฒนากฎหมายในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา. วารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 10(12), 72.